

Musikforskning idag

Konferens i Uppsala 14–16 juni 2011

UPPSALA
UNIVERSITET

Institutionen för musikvetenskap

ssm

Svenska samfundet för
musikforskning

SWEDISH SOCIETY FOR MUSICOLOGY

Konferensen ges med stöd från Kungliga Musikaliska Akademien

Inledning

Konferensen Musikvetenskap idag – sedan 2010 Musikforskning idag – har under flera år samlat musikforskare för en genomlysning av och ett samtal om pågående forskning. Från början handlade det om ett tillfälle för musikvetenskapens doktorander att presentera sina pågående avhandlingsprojekt. Idag är det ett forum för forskare, doktorander och studenter på avancerad nivå.

Vid konferensen medverkar forskare och doktorander i konstnärlig forskning, musikvetenskap, musikvetenskap med pedagogisk inriktning, litteraturvetenskap, teologi, dessutom yrkesverksamma vid arkiv, bibliotek, SR och musikhögskolor. Konferensens två keynoteföreläsare är Sara Danius, litteraturvetare och professor i estetik vid Södertörns högskola, speciellt inbjuden av Uppsala universitet, och Öyvind Varköy, musikpedagog och professor i musikvetenskap vid Musikhögskolan i Örebro, Tobias Norlindföreläsare.

Programmets papers spänner över ett stort fält med olika disciplinära bakgrunder. Som ett rent kvantitativt konstaterande kan noteras att forskning som på olika vis fokuserar på medieringsteknologi är den enskilt mest framträdande inriktningen. Det avspeglar skeenden i den internationella musikforskningen under de senaste decennierna, där man finner ansatser som kan vara kulturkritiska, historiska och/eller sociologiska. De realiserar mer eller mindre Adornoliknande kombinationer av sociologi, medieforskning, musikanalys och estetik, i hög grad med en annan medieteknologisk bas än notskriften.

Styrelsen och arrangörsgruppen hälsar keynoteföreläsare och övriga konferensdeltagare varmt välkomna.

Arrangörer har denna gång, varit Musikvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet och Svenska Samfundet för Musikforskning. Bakom sådana institutionella namn döljer sig alltid några personer – denna gång Lars Berglund och Mattias Lundberg, Uppsala, Maria Stoor, Stockholm liksom alla medlemmarna i styrelsen.

Konferensen Musikforskning idag 2011 har erhållit stöd från Kungliga Musikaliska Akademien, vilket möjliggjort befrielse från konferensavgift för aktiva studenter på olika nivåer. Akademiens återkommande stöd i detta avseende utgör ett väsentligt och vitaliserande bidrag till den svenska musikforskningen.

Lidingö juni 2011

Jacob Derkert, ordförande, Svenska Samfundet för Musikforskning

Musikforskning idag Uppsala universitet 14–16 juni 2011

tisdag 14 juni

12.00-12.30 Samling, Universitetshuset, sal IX

12.30 Konferensen öppnas, sal IX
Vicerektor Margaretha Fahlgren, Uppsala universitet hälsar välkomna
Inledningsanförande av Samfundets ordförande

12.50-14.10 Session 1, sal IX
Musikforskning och interpretation
Ordförande Sten Dahlstedt

12.50 Magnus Andersson, Norges Musikkhøgskole
Vad vet en musiker

13.25-14.00 Sverker Jullander, Göteborgs universitet
**Tidstrogen toccatolckning? Om
interpretationer av Johann Sebastian Bachs
Tocatta i d-moll, BWV 913**

14.00-14.30 Kaffepaus – Institutionen för musikvetenskap,
Kvarteret Kemikum

14.30-16.30 Session 2a, sal F1
Kultur och identitet
Ordförande Åsa Bergman

14.30 Per Högberg, Göteborgs universitet
**Orgel och församlingsång: Delaktighet och
skönhet ur ett brukarperspektiv**

15.00 Katarina Glantz, Göteborgs universitet
**Hardware Musicians/Pushing Borders. The
Commodore 64 as Technical, Esthetic and
Cultural Praxis**

15.30 Eva Kjellander, Musikhögskolan i
Örebro/Linnéuniversitetet
Fanskap som identitet

16.00-16.30 Jill Ann Johnson, Svenskt visarkiv
Att bygga immateriellt kulturarv

14.30-16.30 Session 2b, sal F2
Forskningsrapporter
Ordförande Mattias Lundberg

14.30 Peter van Tour, Kungl. Musikhögskolan
**Nicola Sala och hans partimenti – om en
kritisk edition**

15.00 Madeleine Modin, Stockholm
**Den folkliga koralen och ursprungsfrågan:
Teori- och metodproblem, identitet och
förståelse**

15.30 Owe Ander, Stockholms universitet
**En inventering av svensk musik, del III 1800-
talet. En rapport från ett pågående projekt**

16.00-16.30 Martin Knust, Stockholms universitet
**Den förhindrade skådespelaren – Richard
Wagner och de teatrala konstarterna**

onsdag 15 juni

9.15-10.15 *Keynoteföredrag, Ihresalen, Kvarteret Kemikum*

Öyvind Varköy

**Den tekniska rationaliteten – och musiken.
Om kunskapsformer, musikupplevelser och
annat**

10.15–10.35 *Kaffepaus*

10.35-11.45 *Session 3, Ihresalen
Lyssnande och värdering
Ordförande Sverker Jullander*

10.35 *Olle Edström, Göteborgs universitet*
**1700-talet – sång, instrumentalmusik och
lyssnande**

11.15 *Lars Berglund, Uppsala universitet*
**Bildningsresan och den musikaliska smakens
standardisering under 1700-talet**

11.45 *Lunch*

12.30 -14.00 *Session 4a, sal F1
Musikfilosofi: estetik och tolkning
Ordförande Jacob Derkert*

12.30 *Jonas Lundblad, Lunds universitet*
**Schleiermacher, känslan och musiken –
romantisk människosyn som musikfilosofisk
grundval**

13.00 *Gunnar Bucht, Stockholm*

Om det fula i musiken

13.30-14.00 *Tobias Pontara, Uppsala universitet*
**Tolkning och trovärdighet – en diskussion
utgående från två invändningar mot
tolkningsstrategier inom den "Nya
musikvetenskapen"**

12.30-14.00 *Session 4b, sal F2
Olika aspekter på svensk musikhistoria
Ordförande Owe Ander*

12.30 *Folke Bohlin, Lunds universitet*
**Meders *Die Beständige Argonia* (1680) och de
politiska konsekvenserna av dess
framförande i Reval**

13.00 *Maria Schildt, Uppsala universitet*
J-B Lully's musik i Sverige fram till 1690

13.30-14.00 *Anne Reese, Uppsala universitet*
**Vilken musik spelades i Stockholm under
mitten och senare delen av 1800-talet?**

14.00-14.30 *Kaffepaus*

14.30-15.40 *Session 5a, sal F1: Musik och medier*
Ordförande Lars Lilliestam

14.30 *Ulrik Volgsten, Örebro universitet*
**Fonogrammens roll för synen på det
förtingligade musikverket i det tidiga
upphovsrättsliga tänkande**

15.10-15.40 *Mats Arvidson, Lunds universitet*
Musikverket i den postdigitala tidsåldern

14.30-16.00 *Session 5b, sal F2: Enskilda musiker, historiska och
analytiska studier*
Ordförande Bertil Wikman

14.30 *Mårten Nehrfor, Music department, King's College
London, UK*
**Johann Friedrich Reichardt – En bortglömd
och underskattad sida av musikhistorien**

15.00 *Mathias Boström, Svenskt visarkiv*
Ulf Peder Olrog - spindeln i visnätet

15.30-16.00 *Per-Henning Olsson, Uppsala Universitet*
**Kontrasten mellan atonalt och tonalt i Allan
Petterssons andra symfoni**

16.30-17.10 *Session 6, F1: Tema lyssnande*
Ordförande Gunnar Bucht

16.30-17.10 *Erik Wallrup, Stockholms universitet och Roms
universitet "La Sapienza"*
**Musikens uppförande flyktighet
– lyssnande tänkande och tänkande
lyssnande**

17.15-(18.30) *Svenska Samfundet för Musikforskning: årsmöte*

19.30 *Konferensmiddag, Musicum, Kyrkogårdsgatan 4*

torsdag 16 juni

10.00-10.30 Samling med kaffe

10.30 – 12.00 Session 7a, sal F1
Forskningsfält och forskningsinriktningar
Ordförande Lars Berglund

10.30 Bertil Wikman, Stockholms universitet
Vad är en musikalisk fras? Om de musikanalytiska "misstagen"

11.00 Lars Lilliestam, Göteborgs universitet
Musik och hälsa – ett nytt forskningsfält?

10.30-12.00 Session 7b, sal F2
Sociala, Ideologiska och politiska aspekter
Ordförande Ursula Geisler

10.30 Ester Lebedinski, Department of Music, Royal Holloway, University of London, UK
Från scen till skillingtryck: populariseringen av teatermusik i London under 1690-talet

11.00 Camilla Hambro, Oslo
Signe Lund, genus og kanonisitet etter 1920 og det norske krigsoppgjøret.

11.30-12.00 Axel Englund, Stockholms universitet
Vems Heimkehr? Heinrich Heine läst och sjungen i efterkrigstidens Tyskland

12.00-13.00 Lunch

13.00-14.00 Keynoteföredrag, Ihresalen

Sara Danius, Södertörns högskola
Orfeus i maskinåldern: Proust, hörseln och det moderna

14.00-15.00 Paneldiskussion – Tema lyssnande
Medverkande: Sara Danius, Øyvind Varkøy, Olle Edström
Moderator: Jacob Derkert

LOKALER:

Öppningssession i Universitetshuset, Biskopsgatan 3, sal IX

Övriga sessioner i Kvarteret Kemikum (KvK), Engelska parken, Thunbergsvägen 3:

- Ihresalen (hus 21, KvK)

- Sal F1, institutionen för musikvetenskap (hus 2, KvK)

- Sal F2, institutionen för musikvetenskap (hus 2, KvK)

- Lunchrestaurang: Matikum (ligger intill Ihresalen, hus 7, KvK)

- Musicum (årsmöte och middag): Kyrkogårdsgatan 4

Samtliga lokaler ligger inom en radie av ca 500 m.

ABSTRACTS

Magnus Andersson

Vad vet en musiker?

Presentationen tar upp grundläggande frågor om musikforskarens förhållande till utövande musiker.

Om musikerns tolkning är mer än ett hantverk, om tolkningen är informerad och rymmer kunskap, då måste kunskapen kunna vara utläsbar. Musik är ämnad för att spelas, och öronen måste därmed vara det främsta verktyget för att utvinna kunskap från utövares tolkningar. Pierre-Laurent Aimard differentierar musikens skikt med styrkegrader när han spelar inledningen av Messiaens *La Colombe* från *Préludes*. Rytmsikt sett är tolkningen statisk. Håkon Austbø använder olika agogiska strategier för sin differentiering och hans tolkning är därmed dynamisk. Dessa två tolkningar antar diametralt skiljda uttrycksstrategier. Är det därmed relevant att försöka utläsa ett verks uttryck genom partituret? Ser vi vidare på hur Messiaens tidiga verk blivit förstådda i litteraturen är Aimards inspelning exemplarisk i fokuset på harmoni/modus (satsen är skriven helt statiskt i modus 2.2) samt hur musiken efterföljer eller bryter med Debussy. En sådan harmonisk analys är inte kompatibel med Austbø's radikala differentiering av musikens skikt som dessutom pekar mot hur den senare Messiaen använde flera modi parallellt. Austbø's tolkning av den tidiga Messiaen-musiken kan ändra vår förståelse av den senare musiken. Om gestik ger musiken dess uttryck kan det visa sig att modalitet/färg är underordnat just det gestiska, även hos den senare Messiaen. Presentationen argumenterar också för att Austbø's tolkning är bättre än Aimards och vi därmed bör tillägga Austbø's val större vikt när vi skall förstå Messiaen. Att ta ställning på det sättet ger musikvetaren en kritisk uppgift vi är ovana vid. Musiker är de som ägnat mest tid i direkt närhet till musiken, men deras kunskap är undervärderad, om inte negligerad. Presentationen ämnar visa hur deras klingande kunskap kan förstås i ett musikvetenskapligt perspektiv. Det kräver at

musikvetaren arbetar konstnärligt med hjälp av sina öron för att förstå vad en musiker har att säga genom sina tolkningar. Magnus Andersson är postdoktor vid Norges Musikkhøgskole med *interpretation och konstnärlig forskning som tema. 2009* försvarade han sin doktorsgradsavhandling *Elaborating Nothing. John Cage's Aesthetics of Silence*. Andersson är också musikkritiker i norska *Morgenbladet* och *Klassisk Musikkmagasin* samt har en parallell karriär som *tangodansare och -lärare*.

Mats Arvidson

Musikverket i den postdigitala tidsåldern

På vilket sätt har de senaste decenniernas digitaliseringsprocess påverkat vår syn på *bruket* av musik idag? Inte sällan framställs den digitala kulturen som något i allt väsentligt revolutionerande för vårt vardagliga liv. I en krönika publicerad i *Svenska Dagbladet* i december 2009 beskrivs exempelvis CD-skivan som ett föråldrat tekniskt medium. Den "digitala kulturrevolutionen" har gjort musiklyssnandet mer kvalitativt. Krönikören menar vidare att de digitala musikbutikerna, såsom iTunes och Spotify, har "förändrat vår inställning till vad musik är för något. Och – kanske viktigast – vårt sätt att lyssna." Syftet med föreliggande projekt är att studera denna förändrade inställning till musik, dvs. vad den mänskliga *erfarenheten* av den digitala kulturen har fört med sig med utgångspunkt i följande två frågor: För det *första*, hur brukas och värderas musiken i den digitala kulturen? För det *andra*, som en konsekvens av detta bruk, hur kontrolleras detta av statsmakter och institutioner? Projektet avser att studera *diskursen* om den digitala musikkulturen med avseende på begreppen bruk och kontroll. Metodologiskt innebär detta att jag avser lyfta fram det sätt, det språkbruk, som olika aktörer använder för att uttrycka sin mening i syfte att påverka och övertyga andra om deras sätt se "världen", är de riktiga. Häri uppstår inte sällan debatter av olika slag, som berör frågor om politik, etik och ekonomi. Diskursen avgränsas på följande tre sätt: 1) Geografiskt i Sverige och tidsmässigt från 1995 fram till idag. 2) Material vad gäller

debatten kring ny musikteknik och dess konsekvenser för bruk och kontroll av bruk publicerat i de stora dagstidningarna *SvD*, *DN*, *SDS* och *GP*, samt på bloggar (såsom Copyriot och Kulturekonomi). Fokus kommer att ligga på debatten om upphovsrätt och moraliska rättigheter; 3) Protokoll om musik och upphovsrätt från institutioner och statliga instanser – särskilt *ifpi* och *ipred*.

Mats Arvidson, fil. dr., musikvetenskap, lektor i intermediala studier, Institutionen för kulturvetenskaper, Avdelningen för kulturarbete och intermedialiet, Lunds universitet.

Lars Berglund

Bildningsresan och den musikaliska smakens standardisering

Mellan 1757 och 1762 gjorde bruksägarsonen Jean Lefebure en stor bildningsresa genom Europa tillsammans med sin informator, astronomen Bengt Ferrner. Den hade flera syften: att studera järnbruk och manufaktur i England och på kontinenten, att knyta affärskontakter för huset Lefebures räkning och att inköpa diverse astronomiska instrument för Uppsala universitet räkning. Huvudsakligen var den dock en bildningsresa för den unge Jean Lefebure. Familjen hade höga sociala ambitioner och hans far Johan Henrik adlades ungefär samtidigt med sonens hemkomst. Jag vill argumentera för att ett helt centralt inlag i en sådan resa var utbildandet av en kulturell och inte minst musikalisk smak.

Två källor kastar ljus över resan. Dels Bengt Ferrners utförliga resedagbok, dels den stora musikaliseringssamling som Lefebure införskaffade i Italien och skickade hem till Sverige, den så kallade Gimosamlingen. De ger en inblick i den process där ett musikaliskt smakomdöme förhandlas fram och formas, genom konsert- och operabesök, deltagande i konversationer, anordnandet av musikaliska soiréer, umgänge med musiker och inköp av musikaler. Det var en process där den individuella upplevelsen bröts mot föreställningen om en normativ och standardiserad smak – en problematik som samtidigt diskuterades ivrigt i samtiden och teoretiskt avhandlades av

tänkare som t.ex. Hume, Montesquieu och Voltaire. I ett vidare perspektiv ger exemplet även en inblick i betingelserna för kulturellt utbyte i Europa vid denna tid och i bruket av musik som ett av många medel för social manifestation och demarkation.

Lars Berglund är universitetslektor i musikvetenskap, Uppsala universitet

Folke Bohlin

Om den första operan inom svenska riket, Meders Die beständige Argenia (1680), och om de allvarliga (hittills okända) politiska konsekvenser som framförandet av den i Reval/Tallinn fick

Folke Bohlin är professor emeritus i musikvetenskap, Lunds universitet

Mathias Boström

Ulf Peder Olrog - spindeln i visnätet

Ulf Peder Olrog (1919-1972) är förutom visdiktare och radioman även känd som visforskare och -insamlare samt grundare av i år 60-årsjubilerande Svenskt visarkiv. I den här presentationen kommer jag att presentera och diskutera Olrogs framgångsrika nätverksbyggande på området. Jag ser nätverksbyggandet som en viktig förklaringsmodell till de omfattande arbeten på visinsamlingens och -forskningens områden som Olrog åstadkom från 1940- till 1960-talet. Kan vi fortfarande idag ta lärdom av hans exempel?

Mathis Boström är arkivarie vid Svenskt visarkiv

Gunnar Bucht

Om det fula i musiken. Abstract

Med utgångspunkt i Carl Dahlhaus' *Musikalischer Realismus* antyds några tankar kring den musikaliska fulhetens idéhistoria för att därefter med hjälp av nedslag hos Berlioz och Liszt exemplifiera vad fulhet i musik rent konkret skulle kunna vara. Här skisseras också en bild av karikatyr och parodi som estetiskt

intressantare än skönhet och påpekas att "fulhet" kan vara en aspekt av det "karakteristiska". Därefter vänds blicken mot 1900-talet med nedslag i framväxten av en ljudkonst och dennas sammanvävning med avantgardismens tankar om att avlägsna skrankorna mellan konst och liv. Det konstateras dels att denna utveckling öppnar för en ny konststart, akusmatik, dels att kriterierna för skönhet och fulhet i allt väsentligt förblir desamma. Resten av bidraget ägnas åt Arnold Schönberg med vilken den musikaliska fulheten s.a.s. får ett ansikte. Den kritik som i fortsättningen riktas mot honom spaltas upp i en negativ dylik, en nyanserad sådan för att utmynna i en positiv betraktelse med öppningar mot framtiden. Den negativa kritiken tar fasta på avsaknad av en tonernas hierarki, det godtyckliga i tonförbindelserna och tolvtonsstrukturens karaktär av pappersprodukt. Den nyanserade kritiken riktar in sig dels på några verk från Schönbergs mellanperiod där såväl ett hierarkiskt hörande som klangfärgsmässig skönhet gör sig gällande, dels på operan *Moses och Aron* där konflikten mellan äldre kompositoriskt tänkande och nyare material skapar en fruktbar konflikt. Den positiva kritiken framhäver Schönbergs insats med att öppna vägen för hittills ohörda tonförbindelser. Dessa måste emellertid styras upp av vägvisare av annat slag än tolvtonstekniken. Till den ändas inkallas den medeltida traktaten *Musica enchiridis* med där presenterad skala, kvintvis uppbyggd, som ger möjlighet att både ha och icke ha oktavintervall. Såväl en tonernas hierarki som en totalkromatisk ocean blir möjliga. *Gunnar Bucht är tonsättare och har bland annat verkat vid musikvetenskapen, Stockholms universitet och Kungliga Musikhögskolan*

Olle Edström

1700-talet – sång, instrumentalmusik och lyssnande

Föredraget prövar att hypotetiskt särskilja mellan olika grupper a) den stora folkmajoritetens (jordbruksarbetare, 'arbetarklass', 'lägre' hantverkare) b) borgerskapets och c)

prästers och adelns användning, särskilt lyssnande, av sång och instrumentalmusik under seklet. Ett antal rimliga 'case' diskuteras med utgångspunkt från 1700-talets samhällsliga (och musikaliska) förändringsprocess.

Olle Edström är professor i musikvetenskap, Göteborgs universitet

Axel Englund, Stockholm

Vems Heimkehr? Heinrich Heine läst och sjungen i efterkrigstidens Tyskland.

Få röster i den tyska lyriken är så splittrade som Heinrich Heines. I hans verk skaver disparata personae mot varandra: den romantiske Heine mot den upplyste, den personligt poetiske mot den politiskt engagerade, och den estetiskt känslige mot den journalistiskt skarpsinnige. Som följd av detta har en mängd olika estetiska och ideologiska intressenter velat erövra Heine för sina egna positioner. Ett intressant exempel är den musikaliska receptionen av poeten. Jag reflekterar här över tre reaktioner mot tendensen att i Heines poesi höra bara den romantiska liedens röst: en essä av Theodor W. Adorno, några visor till gitarr av Reiner Bredemeyer samt en tonsättning av Hans Werner Henze. Alla tre närmar sig cykeln *Die Heimkehr* från vänster, men förstärker olika former i Heines poetiska röst, och ger därmed vitt skilda bilder av poeten.

Axel Englund är fil dr i litteraturvetenskap och för närvarande knuten till institutionen för litteraturvetenskap och idéhistoria, Stockholms universitet

Katarina Glantz

Hardware Musicians/Pushing Borders. The Commodore 64 as Technical, Esthetic and Cultural Praxis.

Syftet med avhandlingen är att belysa hemdatorn Commodore 64 (C64) som teknisk, estetisk och kulturell praktik. Fokus ligger på ickekommersiell, kreativ användning bland amatörprogrammerare, skapandet av olika kulturella artefakter eller program som demos, intros, knäckta spel, diskettmagasin, grafik och musik. För de inblandade går denna kulturproduktion och reception

under namnet C64scenen. Under 1980- och 90-talet en spelplats för spridningen av piratkopierade datorspel, har C64scenen idag kommit att definieras av uttrycksformerna demos och intros.

Demos utgör multimedia med visuella, musikaliska och textliga inslag, vars program genomförs i realtid av en dator. Ett demo händer här och nu och framstår som ett tillstånd datorn befinner sig i eller ett slags digitalt performance art.

Fokus i demoskopandet ligger på programmeringsexcellens där de visuella och musikaliska effekterna *demonstrerar* programmerarens tekniska kännedom om plattformen. Utforskningen av C64ans ljudalstrande kapacitet blir av betydelse för musikens reception. En central fråga i undersökningen är därför mötet mellan kreativitet och teknik: vad innebär det att uttrycka sig genom Commodore 64 som medium? Här knyter jag an till forskningsområdet plattform studies då jag söker avtäckta de tekniska och kulturella förutsättningar som ligger till grund för den estetik som är särpräglade för demos och C64musik.

En bevarande- och samlarkultur har även vuxit fram med informationssammanställningar och dataöverföring från C64ans fysiska media. C64scenens beroende under 1980- och 90-talet av fysiska media i form av datakassetter och 5¼-tumsdisketter skickade med ordinär postgång mellan aktörerna, kommunikation via telefonledningar och Bulletin Board Systems, kontrasteras mot dagens mediesituation av ett Web 2.0., vilket föranleder studiens netnologiska inriktning. Musiken förmedlas rekontextualiserad i musikarkiv som High Voltage SID Collection, music discs och som fristående d64filer. Genom att möta musiken i dess olika transformationer inom diskursen, avslöjas musiken som något ständigt

rekontextualiserbart, ständigt omformbart för nya meningar och uttryckssammanhang inom C64scenen.

Katarina Glantz är doktorand vid Institutionen för kulturvetenskaper, Göteborgs universitet

Camilla Hambro

Signe Lund, genus og kanonisitet etter 1920 og det norske krigsoppgjøret.

Signe Lund emigrerte til USA i 1923, fordi ingen hadde bruk for hennes arbeidskraft, virkelyst og komposisjoner. Skulle man få framskutte stillinger i norsk musikkliv var det "et stort plus at være mand – selv om man er ung og uerfaren". Hun leverte komposisjoner anonymt til dirigenten Schneevoigt som nektet å uttale seg før han visste komponistens navn. Hun bekostet og organiserte egne komposisjonaftner for å reklamere for musikken sin. Musikk-kritikken, "troidet med de 8 hoder", belønnet ikke innsatsen, og (i parentes!) poengerer hun at en mannlig kritiker neppe ville ha gått ut med det om han skulle oppleve en kvinnelig kunstner som banebrytende: "I dette tilfælde var de iallefald enige i at *jeg* ikke er banebryder. Nei visselig ikke – og jeg tror, det er noksaa utænkeligt, at en kvinde overhovedet kan bli banebryder i kunst nu tildags". Med bakgrunn i egne og andre komponisters kår tok hun initiativet til stiftelsen av Norsk Komponistforening. Under krigen ble hennes situasjon som (kvinnelig) NS-komponist snudd på hodet: Som en ønsket person for makthaverne fikk hun komponistgasje fra 1942 til 1944, samt Oslo bys arbeidsstipendium i 1944. På 75-årsdagen arrangerte det tysk-norske selskap filharmonisk aulakonsert med klaverkonserten på programmet og Werner Schröter som solist. Harmoniens orkester oppførte den også to ganger under Reinhold Krugs ledelse med samme pianist. Etter krigen ble det opprettet landssvikssak: Restopplaget av selvbiografien ble makulert, komposisjonene fikk ikke oppføres, hun ble ekskludert fra komponistforeningen, sagt opp fra leiligheten sin og mistet statsborgerskapet. Hva angår større, prisbelønte og spennende komposisjoner fra før hun ble nazist i 1935 er kildesituasjonen i dag problematisk: "The Road to

France”, komposisjonen hun vant første premie for under første verdenskrig blant 600 amerikanske komponister, er eksempelvis ikke i nasjonalbibliotekets samling. *Camilla Hambro är fil dr i musikvetenskap och har senast verkat som postdoktor vid Stockholms universitet*

Per Högberg

Orgel och församlingssång: Delaktighet och skönhet ur ett brukarperspektiv

”Ty bör ock Orgors bruk i Svenska Zion prisas, Så länge Pipors klang får styra Kyrkans sång.”

Abraham Abrahamsson Hülphers ”lovsång” till orgeln som ledare av församlingens sång, formulerades i en tid då ett eget inhemskt svenskt orgelbyggeri hade fått tydligt fäste, orsakat av de starkt växande behoven av orgelinstrument med uppgift att bistå gudstjänstens psalmsång.

Den idag gällande *Svenska psalmboken* (1986), innehåller åtskilligt material som funnits med ändå sedan vår första officiella psalmbok, den ”karolinska psalmboken” (1695).

Trots revision av såväl språk som melodier och koralsatser, kan man i vår tid och dess liturgiska kontext påstå, att vi ännu står i en obruten och levande församlingssångstradition. Men äger Hülphers citat om orgelns ”styrande” av kyrkans sång ännu giltighet i gestaltningen av psalmsång, i ljuset av den pluralism som kännetecknar vår tids stilistiska och genrebreda församlingssångsrepertoar?

Orgeln ges ur ett *brukarperspektiv* viktiga funktioner i den lutherska gudstjänsttraditionen; i det liturgiska bruket, främst som ledare, inspiratör och dialogpart i församlingssången.

Denna uppvisar aspekter på ”konstfullhet”, samtidigt som den skapar delaktighet. När det ”konstfulla” (texten, orgeln och den skolade organisten) möter det ”konstlösa” (den sjungande församlingen/”allmogen”) uppstår *delaktighet*, en delaktighet som i sig kan beskrivas som konstnärlig *skönhet*.

Det råder inget tvivel om att orgelinstrumentet, orgelmusiken och orgelmusicerandet i sitt konsertanta bruk ger oändliga exempel på konstfullhet. Men har delaktigheten i det liturgiska brukarperspektivet implikationer även för det konsertanta bruket? Och omvänt; har det konsertanta brukarperspektivet implikationer för delaktigheten i det liturgiska bruket? Forskningsprojektet söker formulera svar på dessa frågor.

Att fokusera det liturgiska brukarperspektivet med utgångspunkt i församlingssången är väsentligt för att formulera en syn på denna i termer av konstnärlig *skönhet*, som i funktion och som funktion ger fördjupad förståelse av bruket som tradition i rörelse *eller* rörelse i tradition.

Per Högberg är doktorand i konstnärlig gestaltning vid konstnärliga fakulteten, Göteborgs universitet

Jill Ann Johnson

Att bygga immateriellt kulturarv

Invandrare kom till ett nytt land av olika anledningar och med olika kunskaper. För många är det omöjligt att ta med möbler, musikinstrument, dräkter och andra föremål. Vad de kan ta med är ofta det som av UNESCO kallas för immateriellt kulturarv (*intangible heritage*). Kunskap om hur man bygger hus eller hur man lagar mat, eller gör en särskild typ av broderi eller målning kan komma till det nya landet. Man kan också komma med sånger och låtar i huvudet eller dans i fötterna. Men också när människor lämnar sina hem, lämnar de mycket av dessa kunskaper som finns i ett samhälle - kunskap som kanske finns i särskilda människor, men inte i alla. Vad händer när invandrare har tappat bort sin kunskap i musik, dans, sång eller gamla musikinstrument?

Baserat på min forskning av en kroatisk invandrargrupp i USA som tappat sin folkmusik och dans och med andra invandrargrupper i USA och Sverige, diskuterar det här papperet detta scenario och hur invandrargrupper bygger om sin nationella identitet genom musik och dans. Jag använder den

teoretiska ramen om nation och identitet från Benedict Anderson, George Marcus och andra och pratar också om idéerna om naturella grupper och samhörighetsgrupper (*affinity groups*) från Georg Simmel och teorin om allianser (*alliance theory*) från Beverly Diamond.

*Jill Johnson är fil dr i musiketnologi och mångkulturarkivarie
Svenskt visarkiv, Centre for Swedish Folk Music and Jazz Research*

Sverker Jullander

Tidstrogen toccatolknig? Om interpretationer av Johann Sebastian Bachs Toccata i d-moll, BWV 913

Johann Sebastian Bachs klaverkompositioner är som bekant fattiga på vägledning för interpreten: det ankommer i de flesta fall på spelaren att utforma tempo, agogik och dynamik, och även att välja instrument och (i förekommande fall) registrering. Den frihet som partituret lämnar har utnyttjats i rikt mått. Med början i andra hälften av 1800-talet publicerades, vid sidan av den vetenskapliga Bach-Gesellschaftutgåvan, en mängd praktiska utgåvor, bearbetningar och transkriptioner av klaververken. Det har också förts en (ännu knappast avslutad) diskussion om det "rätta" instrumentala mediet för dessa verk, där utvecklingsoptimistiska och historieförankrade synsätt bröts mot varandra.

Jag söker här belysa olika interpretationsstrategier i historiskt och nutida perspektiv genom en begränsad fallstudie av klavertoccatan i d-moll, BWV 913, ett verk i stort format, med en tydlig sektionssuppdelning som gör att det kan uppfattas som flersatsigt. Toccatan komponerades sannolikt redan under Bachs gymnasisttid i Lüneburg och skiljer sig därmed i satsbehandlingen från mognare verk. Vissa drag i kompositionen, däribland den enstämmiga inledningen som går utmärkt att framföra som pedalsolo, har gjort att det ibland har uppfattats som ett orgelverk.

Materialet utgörs dels av ett urval tryckta utgåvor och bearbetningar från omkring 1900, för såväl piano som orgel, dels av inspelningar av nyare datum på piano, cembalo och orgel.

Utifrån materialet problematiseras dels värderingsfrågor relaterade till musikalisk interpretation, dels terminologisk gränsdragning mellan olika sätt att behandla ett noterat musikaliskt material. Vilket är sambandet mellan konstnärligt värde och uppförandepraktisk historisk insikt – kan en uppenbart "anakronistisk" interpretation rentav höja en kompositions konstnärliga värde? Kanske är det i så fall inte längre fråga om interpretation utan (för att använda en rad vanliga termer med ej helt klart definierat och delvis överlappande betydelseinnehåll) bearbetning, arrangemang, transkription eller rentav rekomposition?

Sverker Jullander är innehavare av Anna Hwass professur i musikalisk gestaltning vid Luleå tekniska universitet och ledare för forskarutbildningen vid Konstnärliga fakulteten, Göteborgs universitet. Parallellt med verksamhet som kyrkomusiker i Göteborg och Borås har han sedan 1985 varit verksam inom universitetsvärlden som lärare, forskare och administratör, bl a som en av grundarna och sedermera forskningsledare vid orgelforskningscentret GOArt vid Göteborgs universitet.

Eva Kjellander

Fanskap som identitet

I mitt forskningsprojekt har jag undersökt hur sex vuxna fans ser på sitt fanskap och sina idoler. Med utgångspunkt i tre olika populärmusikaliska genrer: rock (Status Quo), dansband (Lasse Stefanz) och hårdrock (Kiss). Syftet är *Att generera en teori kring vuxna fans och deras identitet som fans.*

Socialisering

Hos informanterna sker det en primär socialisering in i en genre genom familjen eller, i ett fall, genom media. Fyra av informanterna har socialiserats in i rockgenren medan de andra två socialiserats in i föräldrarnas kristna musik. Det alla har gemensamt är att de vid 20-års ålder, oavsett hur lång tid det tog för individen att hitta sitt favoritband, alla var fans till de band undersökningen handlar om. För Sanne och Axel, båda Kissfans, och för Erik (Lasse Stefanz) gick det fort. De var alla fans redan när de var runt tio år. För Rickard och Tina, båda Status Quofans, dröjde det till dess att de var i gymnasieåldern,

och för Kicki (Lasse Stefanz) till hon frigjorde sig från sin familj och flyttade hemifrån när hon var 19 år. Att Sanne och Axel fastnar tidigt kan bero på att Kiss var ett väletablerat band i Sverige när de växte upp. För Eriks del är orsaken att brodern var anställd av Lasse Stefanz och därmed var bandet etablerat i Eriks värld. Status Quo var som störst i Sverige när Rickard och Tina var i gymnasieåldern och de spelades en del på radion. Kicki är född i slutet av 50-talet och Lasse Stefanz slog inte genom nationellt förrän 1983, trots att de funnits sedan 1967. Med andra ord kan man säga att en etablering av bandet i Sverige var mycket viktig för att ett fanskap skulle kunna uppstå. För att höra eller se sina favoriter var de hänvisade till skivor eller de få program som spelades på radio eller visades på teve, och för att få information om banden fick de köpa någon av de enstaka ungdomstidningar som fanns. Föräldrarna förmedlade sin musiksmak till barnen och syskon och kamrater förmedlade sin.

Eva Kjellander är doktorand i Musikvetenskap med musikpedagogisk inriktning vid Musikhögskolan i Örebro. Kjellander är finansierad av Linnéuniversitetet där hon också undervisar i musikvetenskap sedan 2006.

Ester Lebedinski

Från scen till skillingtryck: populariseringen av teatermusik i London under 1690-talet

Jag kommer att presentera forskning från mitt pågående masterprojekt *'To A Pleasant New Play-House Tune, Much Requested': The Popularisation of Theatre Music in Late Seventeenth Century London* vid Royal Holloway, University of London.

Londons teatrar var en självklar tummelplats för stadens sociala elit efter restaurationen 1660. Det råder ingen tvekan om att teater var underhållning för de burgna. Genom sin status som offentliga och kommersiella etablissemang i ett samhälle med en snabbt växande ekonomisk medelklass öppnade teatrarna på samma gång sina dörrar för en betydligt bredare publik. Social ställning var irrelevant så länge man kunde betala

inträdesavgiften. Det gav restaurationsteatern en för sextonhundratalet unik publiksammanställning. De flesta i den betalande publiken kom för de många musikinslagen, framförda före, under, mellan och efter akterna. Musikinslagens form och integration i dramat varierade kraftigt, från disparata musikinslag på olika platser i pjäsen till regelrätta operor. De flesta av Londons etablerade kompositörer var i någon grad involverade i stadens teatrar, och deras bidrag spred sig långt utanför teatrarnas väggar.

Mitt föredrag utgår från Roger Chartiers teorier om texters nedstigande genom den sociala hierarkin. Genom ett exempel hämtat från teaterrepertoaren på 1690-talet utforskar jag spridningen av sånger från teatern till en bredare publik. Vi kan se ett mönster där sånger först framfördes på teatern, därefter publicerades i luxuösa utgåvor och så småningom i billigare antologier och skillingtryck. På så vis nådde de publik på alla nivåer i samhällshierarkin. Nedstigningen var dock inte nödvändigtvis rak. Genom att undersöka avvikelser i stavning och notation mellan de olika källorna är det möjligt att kartlägga alternativa spridningsmönster. Det faktum att samma sånger var en del av både elit- och populärkulturen bidrar med intressant information om hur dessa båda kultursfärer interagerade i London. Informationen ger i sin tur anledning att ifrågasätta uppfattningen om kultursfärerna som isolerade från varandra.

Ester Lebedinski tog kandidatexamen i musik- och litteraturvetenskap vid Uppsala universitet 2010 med examensarbetet Music for the Mad: A Study of the Madness in Purcell's Mad Songs. Under studietiden arbetade hon som forskningsassistent i Dübenprojektet och som amanuens vid Institutionen för Musikvetenskap. För närvarande studerar Ester mot en Master of Music vid Royal Holloway, University of London, där hon också har en plats på forskarutbildningen till hösten 2011 med projektet Interchange and Appropriation: Roman Vocal Music in the British Isles 1660-1710.

Jonas Lundblad

Schleiermacher, känslan och musiken – romantisk människosyn som musikfilosofisk grundval

Att den västerländska musikförståelsen förändrades radikalt vid romantikens inbrott har varit ett oomtvistat men kraftigt omdebatterat faktum i musikestetisk forskning. Framväxten av tidig uppförandepaxis och musikfilosofiska diskussioner kring verkbegreppet har på olika sätt utmanat den levande symfoniska musiktraditionen och därmed även kritiserat den romantiska estetiken. Problematiskt nog har ofta förenklande synteser bildat grund för avståndstaganden från romantiken där det tidiga 1800-talet lästs i ljuset av en senromantisk estetik. Inte minst beror utvärderingen av epoken på hur begrepp som känsla, absolut musik och uttryck av individualitet förstås. I den tidiga tyska romantiken spelade personen Friedrich Schleiermacher (1768-1834) en roll vars betydelse först nutiden återigen börjar ana. Hans betydelse har visserligen aldrig betvivlats inom disciplinerna hermeneutik och dogmatik där han räknas som det moderna tänkandets grundare. Som filosof, estetik, kyrkoman och universitetsideolog bidrog han i konkurrens med Fichte och Hegel till att forma den tyska bildningstraditionen. I sin estetik är Schleiermacher paradigmisk i formuleringen av konsten som främsta medium att uppenbara individualitet och känsla. Musiken spelar här en alldeles unik roll just i förhållande till begreppet känsla (*Gefühl*) vilket också är det mycket omtvistade centralbegreppet i Schleiermachers religionsteori och grunden för hans dogmatik. Den är det främsta sättet att manifesteras människans enhet och relation till det absoluta, något som filosofins begrepp inte förmår utträta. En systematisk analys av *Gefühl* visar hur begreppet ingår i en tredelad antropologi och epistemologi vid sidan av teoretisk och praktisk filosofi. Dock vänder sig Schleiermacher kraftfullt mot anklagelser om subjektivism och emotionalism. Den romantiska känslan visar sig i hans skrifter snarare vara del av den språkfilosofiska kritiken i hermeneutiken och präglas av en subjektförståelse som betonar människans receptivitet och relationalitet. Presentationen visar på ett avhandlingsprojekt som genom en Schleiermacheranalys omprövar romantikens känsla som

filosofisk terminologi och hur musik och religion uttrycker denna helhetssyn av människan.

Jonas Lundblad är doktorand i systematisk teologi, Lunds universitet

Madeleine Modin

Presentation av masteruppsatsen Den folkliga koralen och ursprungsfrågan: Teori- och metodproblem, identitet och förståelse

I uppsatsen undersöks forskningen om folkliga koraller och folklig koralsång i Sverige med fokus på ursprungsfrågan. Ett av syftena är att belysa forskningsfältets komplexitet eftersom kunskaper inom olika områden, som t.ex. musiketnologi, folklivshistoria, hymnologi, kyrkomusik, kyrkohistoria, kulturhistoria, teologi och musikteologi, har betydelse för en djupare förståelse av fenomenet. Sällan har en och samma forskare intresse för och kunskaper inom alla dessa inriktningar. De olika forskningstraditioner, ideologier, forskaridentiteter, intressen och arbetsplatser som forskare och insamlare sedan slutet av 1800-talet fram till idag har stått under inflytande ifrån, liksom olika förutsättningar i form av t.ex. källtillgång, har som hypotes haft en avgörande betydelse för hur ursprungsfrågan har behandlats (eller inte behandlats). I kap. 2 beskrivs forskarnas bakgrund, källtillgång och relationer. I kap. 3 analyseras forskningen närmare utifrån hur de för ursprungsfrågan centrala begreppen *utveckling*, *tradering* och *påverkan* har använts.

Med avstamp i den översikt av forskningsläget som uppsatsens resultat har givit, funderar författaren över hur fortsatta studier om folkliga koraller skulle kunna gestalta sig.

Madeleine Modin har examen på avancerad nivå i musikvetenskap från Stockholms universitet

Mårten Nehrfor

Johann Friedrich Reichardt – En bortglömd och underskattad sida av musikhistorien

När vi avnjuter det sena 1700-talet är det i hög utsträckning på en enahanda diet av Haydn, Mozart, och Beethoven. För att få en mer sanningsenlig bild av perioden i fråga, en bild från vilken även vår uppfattning av Wienklassikerna skulle gynnas, är det hög tid att komplettera med andra musiker, skribenter och kompositörer. En person som det finns alla skäl att lyfta fram ur glömskan är Johann Friedrich Reichardt.

Kapellmästare vid det preussiska hovet; extremt produktiv kompositör av framför allt sånger, men även av operor, orkester- och kammarmusik; insamlare och publicist av traditionella folksånger; pionjär när det gällde musikens plats i skolan; en av sin tids främsta musikskribenter, vars *Musikalisches Kunstmagazin* fortfarande lästes med stort intresse av Schumann; politisk radikal som blev avskedad på grund av sina sympatier för den franska revolutionen.

Jag kommer här att presentera min just påbörjade avhandling om denna fascinerande musiker och skribent.

Mårten Nehrfor är doktorand vid Music department, King's College London, UK.

Per-Henning Olsson

Allan Pettersson (1911-1980), en av Sveriges mest spelade och inspelade symfonitonsättare, skulle fyllt 100 år i år, och intresset för hans musik är stort. Bland annat håller skivbolaget BIS på att ge ut nyinspelningar av symfonierna, till och med den ofullbordade första symfonin, och dessutom ska man ge ut en DVD om tonsättaren. Tonspråket i Allan Petterssons musik inrymmer stora skillnader, även inom enskilda verk, något som ofta har påpekats. Pettersson själv uttalade sig om det, och det framgår att kontrasten mellan atonalitet och tonalitet var betydelsefull i hans musik. Han har tagit upp det både i en beskrivning av den egna stilen, i genomgångar av egna verk, och i redogörelser av hur hans musik uppfattats av andra. I den egna programkommentaren till *Symfoni nr 2* underströk Pettersson att han var ute efter enhet och balans i verket, något som skulle uppnås genom kontrast mellan olika avsnitt och olika typer av motiviskt material. Jag vill visa att kontrasten till stor del utgörs av en kontrast mellan atonalitet och tonalitet, visa *hur* Pettersson har

byggt upp kontrasten, och diskutera hur Pettersson låter kontrasten spela en viktig roll i hur formen är uppbyggd.

Per-Henning Olsson är doktorand vid institutionen för musikvetenskap, Uppsala Universitet

Tobias Pontara

Tolkning och trovärdighet – en diskussion utgående från två invändningar mot tolkningstrategier inom den "Nya musikvetenskapen"

Det finns inom musikvetenskapen en ganska utbredd skepsis mot tolkningar av musik, i synnerhet sådana typer av tolkningar vilka kan betecknas som innehållstolkningar. Tolkningar uppfattas ofta som ovetenskapliga: i bästa fall är de intressanta; i värsta fall är de rena fantasifoster som utvecklas utifrån mer eller mindre idiosynkratiska utgångspunkter och med en metodologi som lämnar allt övrigt att önska. Sådana här reaktioner är ofta förhastade och ogrundade. I den här presentationen lyfter jag fram två invändningar som framförts mot tolkning som en respektabel akademisk praxis. Därefter argumenterar jag för att dessa invändningar själva utgör exempel på en akademisk praxis som inte alltid når upp till en respektabel akademisk nivå.

Tobias Pontara är fil dr i musikvetenskap och gästlärare vid institutionen för musik- och teatervetenskap, Uppsala universitet

Anne Reese

Vilken musik spelades i Stockholm under mitten och senare delen av 1800-talet?

Under 1800-talet växte ett offentligt konsertliv fram i Stockholm. Institutionaliseringsen av konsertlivet var en del av dess framväxt som innebar etableringen av fasta arenor och former för musicerande. Detta handlar om skapandet av kontinuitet inom musiklivet. De offentliga konserter som förekom under den tidigare delen av 1800-talet var (med undantag för vissa konserter i Kungliga teaterns regi) mer eller mindre tillfälliga. Från och med detta 1840-talet och framåt etablerades fler och fler konsertinstitutioner och konsertscener

vilket bidrog till ett allt mer livskraftigt offentligt musikliv. Konsertscenerna var exempelvis kungliga teatern, stadens kyrkor, börssalen, nyetablerade nöjesetablissemang som La Croix's och Berns salonger, Musikaliska akademiens lokaler samt flera parkscener mm. Men hur såg repertoaren ut och hur skiljde den sig mellan olika scener?

Källorna till konsertrepertoaren består av konsertprogram, konsertannonser och recensioner. I dessa får man en inblick i vad som spelades på vilka konsertscener och genom recensionerna även hur musiken mottogs. Jag har undersökt konsertannonser, program och recensioner i dagspressen och musiktidningar samt operans affischsamling mm. för att skapa en bild av den musikaliska repertoaren inom det offentliga musiklivet i Stockholm under perioden 1840-1880 och kommer att presentera en del nedslag och teman inom detta.

Under 1850-talet yttrades många kritiska kommentarer över Stockholms konsertliv bland annat i musiktidskrifterna *Ny tidning för musik* och *Tidning för theater och musik*. Konsertlivets organisation, publikens smak och repertoarens sammansättning kritiserades bland annat. Hur förhöll sig de estetiska ambitionerna till verkligheten och hur förändrades situationen under perioden fram till 1880?

Anne Reese är doktorand vid institutionen för musikvetenskap, Uppsala universitet

Maria Schildt

J-B Lully's musik i Sverige fram till 1690

Musik från Jean-Baptiste Lullys operor, baletter och *comédie-ballets* ingick i repertoaren vid de nordeuropeiska furstehoven under den senare delen av 1600-talet och långt in på 1700-talet. Hur denna omfattande användning av J-B Lullys musik i praktiken gestaltade sig är dock fortfarande till stora delar okänt, framför allt när det gäller 1600-talet. Detta har med bevarandesituationen vid de nordeuropeiska hoven att göra och när det gäller tiden fram till J-B Lullys död 1687, är källmaterialet än mer fragmentariskt. Utifrån källor som finns bevarade i Sverige, kommer jag att behandla J-B Lullys musik vid

det kungliga hovet i Stockholm fram till 1690. Det gäller frågor som hur spridningen av källor såg ut, eventuell musikalisk bearbetningspraxis, samt i vilka sammanhang vid det kungliga hovet musik av J-B Lully framfördes.

Maria Schildt är doktorand vid institutionen för musikvetenskap, Uppsala universitet

Peter van Tour

Nicola Sala och hans partimenti – om en kritisk edition

The training of Court Musicians in the eighteenth and nineteenth centuries was greatly influenced by Italian teaching methods, especially those of the Neapolitan conservatories. Central to that tradition was the teaching of the art of accompaniment through partimenti. With the aid of partimenti students were taught to analyse thorough-bass exercises, to realise them on the keyboard, partly through improvisation.

My research concerns the partimenti of the Neapolitan maestro Nicola Sala (1713-1801) and the way he used partimenti to establish practical training in counterpoint at the keyboard. I will give some practical examples and will inform about my forthcoming complete edition of Salas partimenti.

Peter van Tour (born 1966) has studied musicology at Utrecht University and music theory at the Royal Academy of Music in Stockholm. As a musicologist he has done research on improvised counterpoint, and other teaching techniques complementary to the more established written tradition (like the methods of Fux, Bellermand and Jeppesen).

Peter is co-founder of the Gotland School of Music Composition and teaches Music Theory at the Royal Academy of Music in Stockholm.

Ulrik Volgsten

Fonogrammens roll för synen på det förtingligade musikverket i det tidiga upphovsrättsliga tänkandet.

Enligt filosofen och musikhistorikern Lydia Goehr etableras vid övergången mellan 1700- och 1800-talen en allmän syn på *musikverket* som ett objekt vars existens överskrider både tid

och rum, en syn som sägs råda än i dag. Detta originella musikverk blir enligt samma musiksyn till genom en genial skapandeakt (kompositörens). Goehr noterar att upphovsrätternas framväxt under 1800-talet bidrog till att stärka denna uppfattning. Här är det det omvända förhållandet som står i fokus, det vill säga att den uppfattning som Goehr beskriver har påverkat upphovsrätterna och dessutom legat till grund för upphovsrätternas legitimitet. Denna föreställning om upphovsman och verk förutsätter på ett mindre uttalat plan också en publik. Tillsammans utgör upphovsman, verk och publik en mycket specifik historisk version av en mer allmängiltig tankefigur som kan beskrivas som en enkel kommunikationskedja, med avsändare, meddelande och mottagare. När upphovsmannen reser krav på ersättning från publiken för rätten att konsumera verket är det i regel denna kommunikationslogik som strukturerar argumenten; när det estetiska tänkandet inte struktureras enligt samma logik sätt faller det sig däremot inte naturligt att kräva någon ersättning på samma sätt.

Jag kommer att visa hur denna tankefigur är beroende av musikens *massmediering*. Fastän figurens beståndsdelar (själva leden i kommunikationskedjan) artikuleras vid olika tidpunkter i musikhistorien, är det först i och med fonogrammet som det tillgängliggörs en konkret "modell" för hur kommunikationen mellan upphovsman och publik kan se ut, en modell som kan överföras från fonogrammet till massmediala paradigmen till musikalisk kommunikation över huvud taget. Det är först i samband med fonogrammet som delarna länkas samman och tankefiguren tar form, först då som förtingligandet av det musikaliska objektet blir meningsfullt och först då som den av Goehr nämnda musiksynen med tillhörande upphovsrätt blir möjlig. Detta sker, till skillnad mot vad Goehr hävdar, först mot slutet av 1800-talet.

Ulrik Volgsten är lektor i musikvetenskap vid Örebro universitet

Erik Wallrup

Musikens uppfordrande flyktigheten

– lyssnande tänkande och tänkande lyssnande

Under de senaste 10 åren har lyssnandet uppmärksamrats inom den del av filosofin som brukar kallas den kontinentala. Från utgångspunkterna att filosofin bara lyckas förstå och inte lyssna (Jean-Luc Nancy i *À l'écoute*, 2002) och att den västerländska traditionen bara undantagsvis lyckats ta sig ur syndominansen (David Espinet i *Phänomenologie des Hörens*, 2009) har linjerna för ett tänkande lyssnande dragits upp. Medan det som förslagsvis kan kallas för "synparadigmet" svarar mot ett objektifierande ideal, med ett välavgränsat objekt avskilt från ett betraktande subjekt och en förutsatt meningsfullhet står "hörselparadigmet" för motsatsen: objektstatusen sätts ifråga, avgränsningen mellan objekt och subjekt blir omöjlig att upprätthålla och det obegripliga blir snarast utgångspunkten.

Denna linje har föregåtts främst av Martin Heidegger, men hos honom liksom hans efterföljare har det främst handlat om ansatser till ett förändrat tänkande, till en förändrad filosofi. Dessutom har musiken spelat endast en tillbakadragen roll. Så om det möjligen är så att tänkandet börjat lyssna, hur står det till med lyssnandet – har det alls börjat tänka i termer av ett *lyssnande tänkande*? Ett svar på den frågan borde kunna formuleras utifrån musikvetenskapen såsom den ser ut idag – och i backspeglarna (eller: med örat riktat mot det förgångna). Det alltjämt dominerande området för musikvetenskapen sysslar med objekt, från traditionell musikalisk analys till *set theory*, från hermeneutik till semiotik, från sociologi till musikaliska *cultural studies*. Men vad skulle det ovan antydda hörselparadigmet egentligen innebära om det omsattes i musikvetenskaplig praktik? Är det alls möjligt att fånga det flyktiga fenomen som det klingande musikaliska skeendet är? I det *paper* jag föreslår har jag tänkt att mot bakgrund av den diskussion som förts i inom delar av den samtida filosofin diskutera en utvidgning av den musikvetenskapliga praktiken. Det rör ett område som äger relevans för all forskning som på ett eller annat vis strävar efter att syssla med musiken som klingande fenomen, inte som notbild eller som kulturellt eller subkulturellt uttryck, inte som struktur eller som tecken. Samtidigt är det ett område som svarar mot ett högst vardagligt

förhållande till musiken. Det är ett icke-teoretiskt, icke-reflexivt och icke-strukturellt lyssnande, som trots dessa egenskaper kan sträcka sig från förströddhet till intensivt deltagande.

Detta *paper* faller i skrivande stund tillbaka på tre olika texter: en temarecension för STM (2011), en populärmusikaliskt inriktad artikel kring Bristolsoundet och en essä för en kommande antologi kring musik och filosofi på Södertörn Philosophical Studies.

Erik Wallrup är doktorand i musikvetenskap vid Stockholms universitet och Roms universitet "La Sapienza"

Bertil Wikman

Vad är en musikalisk fras? Om de musikanalytiska "misstagen".

I föredraget skall diskuteras några musikanalytiska problem utifrån ett eget forskningsområde rörande bl a relationen mellan musikanalys och interpretation. Utgångspunkten kommer att tas i ett yttrande av Tjajkovskij:

"En melodi kommer aldrig till mig utan en ledsagande harmoni.

Man kan i själva verket inte tänka sig dessa båda musikaliska element plus rytm var för sig: Varje melodiskt frö bär oundvikligen i sig sin harmoni och rytm. Om jag komponerar ett orkesterverk innesluter den musikaliska idén ett bestämt instrument för dess projektion, ehuru man ofta ändrar instrumentationen senare. Ord skall aldrig skrivas till musik, utan texten måste frammana musiken."

Uttalandet ger uttryck för ett synsätt på musikverket som varande en organism där alla musikaliska element (inkl. text) samverkar i en oskiljbar helhet. Synsättet gäller inte bara det färdiga musikverket utan också själva koncipieringsögonblicket. Citaten skall kunna mångfaldigas - när tonsättare, musiker och musiklyssnare "brukar" musik är det ett klingande processuellt ljudförlopp med bestämda kulturellt betingade estetiska värdekvalitéer, ofta av emotionell uttryckskaraktär, man förknippar musik med.

När musikanalysen undersöker musikverket delar man ofta sönder musiken i element, focuserar gärna på ett eller ett par

element, värderar vissa som mer överordnade, andra som underordnade eller t o m saknande strukturskapande roll - allt detta oftast helt frikopplat från rådande kontextuella värderingar. Utgångspunkten tycks vara att den musikaliska helheten är summan av ett antal analyserade delar som kan adderas efter analysens färdigställande. Ofta bryr sig analytikern inte ens om delens betydelse i helheten - det får andra forskare eller läsaren ta ställning till.

Genom ett konkret musikaliskt exempel skall visas att det är först som musikalisk organism som musikverket har "levande" musikaliska egenskaper. Kan man särskilja musikaliska beståndsdelar - element eller andra musikaliska entiteter - får dessa musikalisk mening först i relation till helheten. Helheten blir då också något annat än ett sammanläggande av ett antal var för sig analyserade enskilda beståndsdelar.

Bertil Wikman är universitetslektor vid Institutionen för musik- och teatervetenskap vid Stockholms universitet samt konsertpianist. I sin forskning har han kombinerat interpretativa och musikanalytiska frågeställningar utifrån ett historiskt perspektiv.